

การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้:
ประเด็นความมั่นคงทางสังคม

A SYNTHESIS OF BODY OF KNOWLEDGE ON ADMINISTRATION OF
MULTICULTURAL SOCIETY IN THE SOUTHERN BORDER PROVINCES:
THE SOCIAL SECURITY ISSUES

วันพิชิต ศรีสุข

Wanpichit Srisuk

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

Received: February 19, 2021 / Revised: September 1, 2021 / Accepted: September 3, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการ เพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ด้านความมั่นคงทางสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ด้านความมั่นคงทางสังคมยังเป็นประเด็นซ้ำ ๆ ที่เคยเกิดขึ้นและผ่านการแก้ไขมาแล้วในอดีต และยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ตราบใดที่ภาครัฐและภาคประชาชนยังไม่ก้าวพ้นวาทกรรมความเป็นรัฐชาติและความยึดมั่นถือมั่นในเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย แม้ทุกกลุ่มจะรู้ว่าหนทางออกคือ การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง แต่ก็ยังไม่พบว่า ได้ดำเนินการและเห็นผลอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในระดับนโยบาย องค์ความรู้ที่ยังไม่พบการดำเนินการคือ การการสร้างความมั่นคงทางสังคมร่วมกันระหว่างวัฒนธรรม และการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างความมั่นคงทางสังคม ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: องค์ความรู้ การบริหารสังคม สังคมพหุวัฒนธรรม ความมั่นคงทางสังคม

Abstract

The objective of this study is to synthesize the body of knowledge on social administration of multicultural society in the southern border provinces by content analysis of documents including research studies, theses and academic articles to indicate the body of knowledge on social security in a multicultural society from the past to the present. The research results show that the body of knowledge on social security is still the issue that used to occur and had undergone the resolution in the past and still will remain so at the present and in the

future as long as the state sector and the people sector have not yet overcome the discourse of the nation state and adherence to the race, religion, and culture of each side. Although all groups realize that the way out is to seek common points while hiding different points, it is still not found that any action has been taken and any real results has come out, especially at the policy level. The body of knowledge that any action has not yet been found to be taken is the creation of cooperative social security between cultures, and the determination of the success indicators of creating social security in the context of a multicultural society in the southern border provinces.

Keywords: Body of Knowledge, Social Administration, Multicultural Society, Social Security

บทนำ

สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา) เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และได้ทวีความรุนแรงขึ้นในปี 2547 ซึ่ง Deep South Watch (DSW, 2021) ได้สรุปสถานการณ์ความรุนแรงนับตั้งแต่เดือนมกราคม ปี 2547 ถึงเดือนธันวาคม ปี 2563 พบว่า มียอดเหตุการณ์ทั้งหมด 20,847 เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิต 7,201 คน และมีผู้บาดเจ็บ 13,394 คน ซึ่งแม้สถานการณ์ความรุนแรงจะลดน้อยลงไปมากในปัจจุบัน แต่ร่องรอยความสูญเสียทั้งหมดก็ยังคงเป็นบาดแผลแก่ประชาชนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความหวาดระแวงกันของประชาชนที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนา ในขณะที่ภาครัฐก็ยังดำเนินการตามกฎหมายด้านความมั่นคงในพื้นที่อยู่อย่างต่อเนื่อง พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงทำให้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ที่มีความละเอียดอ่อน เพราะสาเหตุของสถานการณ์มีความซับซ้อนที่สั่งสมจากอดีตและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของพื้นที่ ดังนั้นรัฐจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ ในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังจะต้องใช้ความละเอียดรอบคอบในการปกครองดูแล และให้

การพัฒนาเป็นการเฉพาะ ซึ่งเป็นแนวทางที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ดังนั้นการที่แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการทำความเข้าใจบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษามิติเชิงสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะทำให้เห็นสภาพความเป็นจริง และเห็นถึงแก่นแท้สภาพปัญหาและสามารถชี้แนวโน้มในอนาคต เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่นี้ได้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี 2518 ซึ่งเริ่มมีผลงานวิชาการเกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมุ่งนำเสนอผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านความมั่นคงทางสังคมเป็นสำคัญ อันจะนำไปสู่การวางแนวทาง การศึกษาวิจัย พัฒนา และแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์

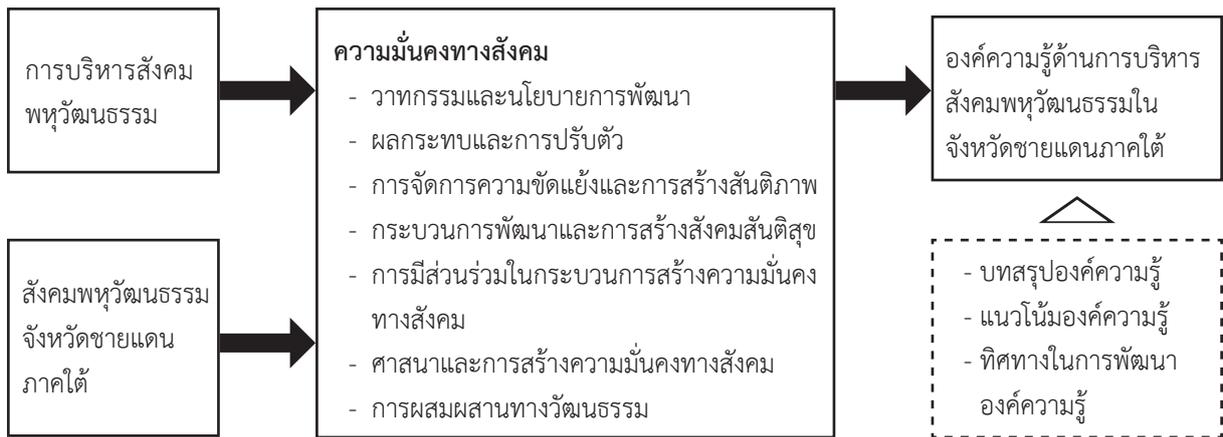
เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านความมั่นคงทางสังคม

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดสำคัญ 2 แนวคิด คือ แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม และแนวคิดความมั่นคงทางสังคม โดยที่สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง สังคมที่มีวัฒนธรรมอยู่อย่างหลากหลาย ในสภาวะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น จึงเป็นไปได้ยากมากที่จะสร้างหรือที่จะมีวัฒนธรรมที่เป็นเนื้อเดียวกัน หรือเป็นเอกภาพ (Wongyanawa, 2009, p. 70) ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมจึงย่อมต้องเกิดขึ้น ซึ่ง Phongsapitch (2004) ได้กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไว้ 4 ประการคือ 1) การปรับตัวทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือกลุ่มคนอื่นเกิดขึ้น ในอดีตมีการตั้งคำถามว่าการปรับตัวนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติโดยสิ้นเชิง หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดได้ ควบคุมและบังคับทิศทางได้ แต่ในปัจจุบันคงต้องยอมรับว่าการปรับตัวนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นหากแต่มนุษย์สามารถควบคุมได้ 2) การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นเมื่อปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างสองกลุ่มคนที่มีสังคมวัฒนธรรมต่างกัน และมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง 3) การบูรณาการทางวัฒนธรรม และทวิลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือ การมีวัฒนธรรม

ที่หลากหลายร่วมกันและไม่มี การพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน หรือดังที่ Wongyanawa (2009, p. 89) กล่าวว่า เมื่อไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งมีความยิ่งใหญ่เหนือกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง วัฒนธรรมที่หลากหลายก็ดำรงอยู่ได้อย่างเท่าเทียมกัน 4) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมที่อาจเกิดความขัดแย้ง ถ้าสมาชิกในกลุ่มไม่ยอมรับซึ่งกันและกันของวัฒนธรรมที่ต่างกัน

ในประเด็นในการศึกษาใช้แนวคิดความมั่นคงทางสังคม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงในมนุษย์ขององค์การสหประชาชาติที่ใช้หลัก “เสรีภาพจากความต้องการพื้นฐาน” และ “เสรีภาพจากความหวาดกลัว” โดยยึดหลักพื้นฐานศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน การจัดบริการให้เกิดความเสมอภาค เป็นธรรมแก่ประชาชน ตลอดจนการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (Ministry of Social Development and Human Security and Peace & Conflict Study Center of Chulalongkorn University, 2013) ผลการวิจัยจะสะท้อนองค์ความรู้ที่ปรากฏและสะท้อนแนวโน้มการพัฒนาองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่สังคมที่มีดุลยภาพระหว่างกันบนความแตกต่างหลากหลายในพื้นที่ ตลอดจนเสนอแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อให้ นักวิชาการ นักปฏิบัติ การ และผู้บริหารทุกระดับสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เอกสาร งานวิจัย บทความ และผลงานทางวิชาการ อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสังคมพหุวัฒนธรรมใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2518 ซึ่งเริ่มมีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพของ Chantavanich (1997) 5 วิธี คือ 1) การจำแนกประเภทข้อมูล 2) การเปรียบเทียบข้อมูล 3) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย 4) การวิเคราะห์สาเหตุ และผล และ 5) การเชื่อมโยงข้อมูลโดยจินตนาการเชิง สังคมวิทยา โดยพิจารณาสังคมในฐานะวัตถุที่กำลัง ศึกษา ทำความเข้าใจสังคมโดยเสมือนว่าเป็นคนนอก (outsider) โดยปราศจากการใช้ประสบการณ์ส่วนตัว และอคติทางวัฒนธรรม

การตรวจสอบผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อตรวจสอบข้อมูล โดยมุ่ง เน้นพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) และ 3) สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ใช้เอกสารที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่น

จำนวน 27 เรื่อง ผลเป็นดังนี้

1. วาทกรรมและนโยบายการพัฒนา

จังหวัดชายแดนภาคใต้จัดเป็นพื้นที่พัฒนา พิเศษเฉพาะกิจ อันเนื่องมาจากการมีลักษณะเฉพาะ ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ของประเทศ กอปรกับในพื้นที่แห่งนี้มีความขัดแย้ง และปัญหาความมั่นคงมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่ง เป็นการต่อสู้กันระหว่างชุดความคิดความเป็นรัฐชาติ ของรัฐบาลไทย และชุดความคิดทางประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์ ซึ่งต่างก็สร้างวาทกรรมเพื่อแสวงหา ความชอบธรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างการยอมรับจากอีกฝ่าย มาอย่างต่อเนื่อง วาทกรรมการพัฒนาต่าง ๆ มีการ กล่าวถึงอยู่ในการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน เช่น ผลงานของ Jitpiromsri et al. (2000) ที่กล่าวถึง วาทกรรมทางนโยบายของรัฐในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่รัฐมักตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “ลักษณะพิเศษ ทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อใน ชีวิตประจำวันของประชาชนในท้องถิ่น” ซึ่งหมายถึง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยใน การกำหนดปัญหาพื้นฐานทางสังคมและภาวะจิตวิทยา ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งยังเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิด ปัญหาความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวง ความรู้สึก ต่ออำนาจรัฐในทางลบที่สะสมมานาน ซึ่งวาทกรรมที่ กล่าวมาข้างต้นรัฐได้ยึดถือมาเป็นแนวทางในการแก้ไข

ปัญหาอยู่เสมอ โดยเจ้าหน้าที่รัฐมักตัดสินปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นปัญหาคุกคามต่อความมั่นคงของชาติที่สำคัญมาก ผ่านการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะ

ขณะเดียวกันมุมมองอีกด้านที่ตอกย้ำความไม่เท่าเทียม การไม่เข้าใจ การไม่ให้เกิดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ ได้นำมาสู่ความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาของ Sirisakdamkoeng (2008) ได้สะท้อนมุมมองจากการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง (พ.ศ. 2547-2550) ในข้อสรุปวินิจฉัยเหตุแห่งปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอ้างอิงจากรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติพบว่า ความรุนแรงเกิดจากเงื่อนไข 3 ประการคือ 1) เงื่อนไขเชิงบุคคล ได้แก่ ผู้ก่อความไม่สงบซึ่งมีหลายกลุ่ม รวมทั้งกลุ่มต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนที่เกิดขึ้นมาแล้วกว่าหนึ่งศตวรรษและฝ่ายรัฐซึ่งตอบโต้ด้วยความรุนแรง 2) เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ความไม่เป็นธรรมอันเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมและการปกครองที่เป็นอยู่ ปัญหาเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยให้ประชาชนมีพลังเอาชนะท้าทายสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาในบริบทภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้เกิดการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตระหว่างคนศาสนาเดียวกันในจังหวัดชายแดนภาคใต้และประเทศเพื่อนบ้าน และ 3) เงื่อนไขทางวัฒนธรรม คือ ลักษณะเฉพาะทางศาสนาอิสลาม ภาษามาลาญ และประวัติศาสตร์ปัตตานี สิ่งเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นอัตลักษณ์ของมลายูมุสลิมที่กลายมาเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงหรือทำให้ผู้คนยอมรับในการใช้ความรุนแรง

อย่างไรก็ตามรัฐเองก็มีความพยายามในการปรับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้าใจความไว้วางใจ และดึงมวลชนที่เห็นต่างให้เข้ามา

มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของรัฐอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบในการศึกษานโยบาย มาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบและการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของ Chaicharoenwattana et al. (2008) ในส่วนของความมั่นคงทางสังคมมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) มาตรการด้านกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการต้องเคารพในสิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐกับประชาชน ประชาชนต้องได้รับความเป็นธรรมจากการบังคับใช้กฎหมาย และ 2) มาตรการด้านสังคม การจัดการศึกษาควรสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและบริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ การกำหนดใช้ภาษาไทยและภาษามลายูในการติดต่อกับสถานที่ราชการ สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบอิสลาม การจัดระบบควบคุมบุคคลสองสัญชาติให้มีประสิทธิภาพ สนับสนุนอุตสาหกรรมในท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำให้กับเยาวชนและป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานในพื้นที่ เป็นต้น

การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น มีกระบวนการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลายครั้งรัฐเองก็จำเป็นต้องเรียนรู้จากความผิดพลาดในอดีต ซึ่งบทความเรื่อง ผู้นำความขัดแย้งและความรุนแรง: สภาวะการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ Pitsuwan (1981) มีข้อสังเกตสำคัญคือ สังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเงื่อนไขพิเศษกว่าส่วนอื่น ๆ ที่ผ่านมานโยบายของรัฐบาลต่อผู้นำทางศาสนาและสังคมของชาวไทยมุสลิมคือ ยอมรับในขอบเขตกิจกรรมทางศาสนาและทางสังคม แต่ในเรื่องของการเมืองการปกครองแล้วยังจำกัดอยู่มาก การเข้าไปแทรกแซงการจัดการศึกษาทางศาสนาจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่น่ามาซึ่งความขัดแย้งกับรัฐ จึงมีภาพปรากฏ ผู้นำต่อต้าน (Counter elites) วิวัฒนาการขึ้นเป็นการต่อรองกับผู้นำรัฐ คอยขัดแย้งท้าทายความชอบธรรมทางอำนาจและการปฏิบัติงานของ

เจ้าหน้าที่รัฐอยู่เสมอ และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นโดยปฏิเสธกระบวนการศึกษาของรัฐ เลือกที่จะเรียนรู้จากระบบการศึกษาแบบเก่า หรือการไปศึกษาต่อในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของรัฐที่ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ กล่าวไว้ในบทความข้างต้น รัฐบาลในระยะหลังได้มีการปรับปรุงนโยบายและแนวทางปฏิบัติการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการมากขึ้นแล้ว หากแต่การปรับเปลี่ยนเงื่อนไขของวาทกรรมเพื่อแย่งชิงอำนาจและมวลชนของ คู่ขัดแย้งยังเกิดขึ้นตลอดเวลาทำให้ดูเหมือนสถานการณ์ในพื้นที่ยังเปราะบางอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลเองก็ยังเห็นว่าพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานด้านความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 ในส่วนของการป้องกันและแก้ไข ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) เสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่สันติสุข 2) พื้นฟูความเชื่อมั่นและลดความเชื่อมั่นระหว่างประชาชนกับรัฐ 3) ส่งเสริมความต่อเนื่องของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข 4) เสริมสร้างสันติสุขและพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นพลังในการเข้าถึงประชาชน 5) สร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ และ 6) สร้างกลไกและโครงสร้างการบริหารจัดการของภาครัฐที่มีเอกภาพ (Office of the National Security Office, 2015)

2. ผลกระทบและการปรับตัวในสถานการณ์ ความรุนแรงของพื้นที่

ความขัดแย้งในพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนความมั่นคงในการใช้ชีวิตตามปกติอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาของ Kitthaworn et al. (2008) ได้ศึกษากรณีการอพยพย้ายถิ่นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า สถานการณ์ในพื้นที่ด้านความ

ปลอดภัย เจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถลดอิทธิพลการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความไม่สงบในหมู่บ้านได้ รวมทั้งชาวบ้านยังไม่เชื่อมั่นต่อมาตรการของเจ้าหน้าที่รัฐในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้มีความเกรงกลัวกลุ่มก่อความไม่สงบมากขึ้น แต่พื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงไม่ได้ขยายตัวออกไป ส่วนการปฏิบัติศาสนกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่พบว่า ยังสามารถปฏิบัติศาสนกิจ สามารถรักษาวิถีชีวิต และปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยไม่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่และเป็นตัวชี้วัดว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความขัดแย้งทางศาสนา หรือความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ของชาวบ้านในพื้นที่ แต่สิ่งเหล่านี้ใช้เป็นข้ออ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มก่อความรุนแรงในการก่อเหตุร้ายในพื้นที่

ด้านความต้องการของประชาชนต่อสถานการณ์ความมั่นคงทางสังคม ในงานศึกษาของ College of Islamic Studies & Office of the Permanent Secretary for the Interior (2005) พบว่า ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการบริหารจัดการโดยเน้นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การยอมรับเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 3) การสร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม ขณะที่ผลการสำรวจของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ เฉพาะด้านความมั่นคงปลอดภัยพบว่า ประชาชนประสงค์ให้ตำรวจอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้าน ช่วยเหลือชาวบ้านโดยด่วน รัฐต้องสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ขอให้สร้างความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลความสงบในหมู่บ้านของตนเอง และควรยกเลิกกฎอัยการศึกโดยเร็ว (Kitthaworn, 2005)

3. การจัดการความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

การจัดการความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพในพื้นที่ มีความพยายามดำเนินการของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหลายส่วนตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่น การศึกษาของ Rahimmula (2016) ได้ศึกษาระดับการเรียนรู้และเข้าใจการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีของเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส (คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 187/2546) พบว่า 1) เจ้าหน้าที่รัฐทุกฝ่ายเห็นว่าการใช้ พรก. เป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้หลงผิดให้มีทัศนคติในทางบวกต่อชาติบ้านเมือง ในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการอบรมปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้หลงผิดรวมทั้งฝ่ายปกครองระดับปฏิบัติการในตำบลเห็นว่า การอบรมไม่สามารถเปลี่ยนความคิดของประชาชนได้ หากแต่จะทำให้ประชาชนมีทัศนคติในทางลบต่อเจ้าหน้าที่มากขึ้น 2) การใช้สันติวิธีกับผู้ที่มีความรุนแรง มีความเห็นแตกต่างกัน 2 กลุ่มคือกลุ่มแรกมีความเห็นว่าไม่ควรใช้สันติวิธีกับผู้ที่มีความรุนแรง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงตอบโต้ผู้ที่ใช้ความรุนแรง แต่เน้นการปฏิบัติการทางสังคมจิตวิทยาในการรักษาความสงบเรียบร้อยและ 3) การบริหารจัดการแนวทางสันติวิธี เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายมีความเห็นใกล้เคียงกันว่ากระบวนการบริหารจัดการแนวทางสันติวิธีในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากผู้ที่แปลงคำสั่งขององค์กรรัฐเป้าหมายมาสู่กลยุทธ์ในการปฏิบัติยังไม่เข้าใจคำสั่งอย่างถึงแก่น และการใช้สันติวิธีในพื้นที่ที่ยังไม่มีความสอดคล้องกัน

ส่วนการจัดการความขัดแย้งในภาคประชาชนพบในงานของ Kitthaworn et al. (2008) เรื่องการศึกษาโครงการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่ 3 จังหวัด

ชายแดนภาคใต้พบว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นไม่ว่าจะเป็นภายในชุมชนของตนเองหรือต่างชุมชน คู่ขัดแย้งสามารถไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งได้บนฐานวัฒนธรรมและศาสนธรรม โดยไม่เกิดเหตุบานปลายและจะไม่เป็นคดีความที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม กระแสหลักแต่อย่างใด ขณะที่การศึกษาโครงการเสริมสร้างศูนย์ประสานงานระดับจังหวัดในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนพื้นที่ภาคใต้ของ Kitthaworn (2008) ได้ชี้ให้เห็นรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของชุมชนโดยการนำแนวทางการสานเสวนามาใช้อย่างเป็นรูปธรรมและเข้าใจถึงแก่นแท้ของการเสวนาทั้งนี้ชุมชนได้ใช้กระบวนการนี้มาแล้วตั้งแต่ในอดีต เช่น การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากผู้อาวุโสในชุมชนที่แนะนำสมาชิกในชุมชนแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการเปิดใจคุย และรับฟังกัน และกันอย่างลึกซึ้ง จะช่วยลดความไม่เข้าใจ และเสริมสร้างความปรารถนาดีต่อกัน อันเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจแก้ไขปัญหาของชุมชนและสังคม

Ali (2013) ได้ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่า 1) ควรให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการจัดอบรมหน่วยงานภาครัฐที่จะลงปฏิบัติงานในพื้นที่เกี่ยวกับภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของคนในพื้นที่ 2) พัฒนาผู้นำชุมชนให้มีศักยภาพด้านการสร้างการมีส่วนร่วม 3) ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนใช้มัสยิดเป็นสถานที่ไว้สำหรับประชาสัมพันธ์ 4) พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้เป็นผู้กล้าแสดงความคิดเห็น 5) จัดอบรมให้ความรู้กับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินโครงการ และ 6) ควรมีการติดตามประเมินผลร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้นำชุมชนเป็นประจำทุกเดือน

กรณีศึกษาโครงการทักษิณพัฒนากับการส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย Prompaijit (1997) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในองค์ประกอบ

หลักกับการส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชาวไทยมุสลิม จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า มี 3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการสร้างส่งเสริมความเข้าใจอันดีคือ การให้ความช่วยเหลือ การให้ความรู้ และการสร้างความเจริญ

กรณีศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจครอบครัวของสตรีใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย Chengchao et al. (1993) ได้ชี้ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพของโครงการ กล่าวคือ 1) การจัดเจ้าหน้าที่เพื่อพบปะเยี่ยมเยียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยในการปรึกษาและให้คำแนะนำ เพื่อให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างชัดเจน 2) ควรมีการพบปะผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนได้มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่แท้จริง เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสมาชิกทุกคนเป็นหลัก และ 3) ความจัดให้กรรมการกลุ่มสหกรณ์ได้มีโอกาสรับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ทุกกระยะอย่างต่อเนื่อง

4. กระบวนการพัฒนาและการสร้างสังคมสันติสุข

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่ในอดีต เช่น ผลการศึกษาของ The Community Development Department (1985) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างในความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นด้านการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ และนอกระบบ ซึ่งเป็นเป้าหมายและความพยายามสำคัญที่รัฐจะต้องจัดการให้ทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ จริงอยู่แม้ในอดีตนั้นการจัดระบบการศึกษาที่ผ่านมาในภูมิภาคนี้ เป็นเรื่องที่ “ไม่สอดคล้อง” กับชุมชนที่มีวิถีชีวิตมุสลิมมากนัก แต่ต่อมาได้มีการปรับปรุงนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาของผู้คนในพื้นที่นี้มากยิ่งขึ้น แต่ยังคงพบว่า ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามยังเห็นว่าเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งและนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยอยู่เสมอ หรือ

ประเด็นด้านสภาวะความเป็นอยู่ มาตรฐานการดำรงชีพ และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่พบว่า ระดับมาตรฐานการดำรงชีพเป็นปัจจัยที่มีความแตกต่างกันในพื้นที่ซึ่งประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในงานพัฒนาชุมชน ดังนั้นเพื่อให้กิจกรรมการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้ดียิ่งขึ้น ในประเด็นเรื่องการสร้างความรู้ความเข้าใจ และการคาดหวังประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของภาครัฐในขั้นตอนแรกต้องให้ความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ฐานแนวคิด หลักการ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นนามธรรมและต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม และนำศักยภาพของตนเองมาใช้ โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนควรมีความตระหนักอยู่เสมอว่า ไม่ควรยึดยึดกิจกรรมหรือแนวความคิดที่ไม่คำนึงถึงความเข้าใจในหลักการพื้นฐานการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยก เป็นความรู้สึกที่ประชาชนไม่พึงพอใจต่อกิจกรรมของรัฐ โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่รัฐจัดบริการให้ โดยออกมาในลักษณะของความรู้สึกไร้ความหมาย ไร้อำนาจ ไร้ประสิทธิภาพและรู้สึกแปลกแยกตัวจากสิ่งที่ตนปฏิบัติ อยู่ในสังคม ซึ่งความรู้สึกแปลกแยกนี้ได้กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนสองกลุ่มคือ ชาวไทยมุสลิมฝ่ายหนึ่ง และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลและชาวไทยพุทธฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดภาวะทางจิตวิทยาของกลุ่มคือ การแบ่งพวกในแง่ของพวกเขาคือเรา และเมื่อต้องอยู่ในสภาวะการณ์ที่ชนสองกลุ่มต้องสัมพันธ์กันในทางการเมืองการปกครองแล้วภาวะทางจิตวิทยานี้ จะทำให้เกิดความตึงเครียดในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นมา โดยความตึงเครียดนี้จะมีความเข้มข้นมากขึ้น เมื่อผสมเข้ากับปัญหาเรื่องกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ กลุ่มอิทธิพล กลุ่มเจ้าหน้าที่ทุจริต กลุ่มขบวนการต่าง ๆ และนโยบายอันไม่เหมาะสมของรัฐบาล เป็นต้น

Intharak et al. (2005) ได้ศึกษารูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการสังคมสมบูรณแบบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า องค์ประกอบของการจัดการสังคมสมบูรณแบบประกอบด้วย 1) ผู้นำมีประสิทธิภาพ 2) ชุมชนมีอุดมการณ์ แนวคิด หลักการ 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 5) การพัฒนาอาชีพ และ 6) มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพคนและสังคม 2) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาและร่วมพัฒนา และ 4) ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้รูปแบบของชุมชนควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททั่วไปของท้องถิ่น และต้องกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

การขับเคลื่อนงานด้านความมั่นคงปลอดภัยของภาคประชาชน มีการดำเนินการในหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาการมีส่วนร่วมและเจตคติต่อการป้องกันอาชญากรรมของผู้นำชุมชนจังหวัดปัตตานี ของ Maiket (2009) สรุปว่า ผู้นำชุมชนในจังหวัดปัตตานี มีระดับการมีส่วนร่วมและเจตคติที่ไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ค่านิยม ประเพณี ที่เหมือนกันในเกือบทุกพื้นที่ เมื่อจำแนกรายบุคคลมีเพียงรายได้ และระดับความรู้ในการป้องกันอาชญากรรมที่มีความแตกต่างกัน ในด้านระดับความรู้ในการป้องกันอาชญากรรมพบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ในการป้องกันอาชญากรรมดี ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงมีความพร้อมที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ทั้งนี้เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และควรลงพื้นที่เข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนให้มากขึ้น เพื่อดึงมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

ประเด็นด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด ใน

การศึกษาการประเมินโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของ Baga et al. (1997) ได้ชี้ข้อสรุปว่า ผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่น มีส่วนทำให้การเสพและการจำหน่ายลดลง โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นมีส่วนในการปราบปรามและแจ้งชื่อผู้ค้ายาเสพติด หรือ ตักเตือนผู้ติดยาเสพติด ดังนั้นรูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันปราบปรามยาเสพติด ได้แก่ การอบรมเยาวชนเป้าหมายโดยตรง การอบรมพ่อแม่ผู้ปกครอง และอบรมผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่น เพื่อขยายผลในพื้นที่ต่อไป

กรณีศึกษาการป้องกันยาเสพติดโดยชุมชนของบ้านเจาะกือแย ตำบลตะบึง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีของ Arwaeni (1996) พบว่า กิจกรรมความสำเร็จขององค์กรชุมชนในการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน ได้แก่ 1) ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติตนเผยแพร่ศาสนาอิสลาม (ดาวะฮ์) และชักนำผู้ติดยาเสพติดเข้าร่วมกิจกรรมตะวะห์ เพื่อขัดเกลาลึใจ 2) ทุกครัวเรือนมีการระมัดระวังลูกหลานไม่ให้ติดยาเสพติด เน้นห้ามคบเพื่อนที่ติดยาเสพติดแล้ว 3) เมื่อมีการจับกุมเยาวชนที่ติดยาเสพติด ห้ามผู้นำท้องถิ่นไปประกันตัว 4) การจัดตั้งกลุ่มสนทนาการด้านกีฬา เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความมั่นคงทางสังคม

กระบวนการสร้างความมั่นคงทางสังคมที่ผ่านมา มีการศึกษาในเชิงทฤษฎีและกรณีศึกษาในสภาพจริงหลายรายการ เช่น การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ Saengmanee (1999) มีบทสรุปสำคัญ 3 ประเด็นคือ 1) ยิงบุคคลมีการศึกษาสูงก็ยังมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีเงื่อนไขหรือปัจจัยเป็นเอกนัย กล่าวคือ อัตราความถี่ของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมมีความลึกลับตามกิจกรรมทางการเมือง กล่าวคือ ปัญญาชนมุสลิมมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบการไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งและติดตามเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในอัตราที่สูง แต่มีส่วนร่วมในการ

ชักชวนผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง การให้ข้อมูลหรือ ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่บุคคลทั่วไปในสังคม การ เข้าร่วมรับฟังอภิปรายเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทั่วไป และการติดต่อ หรือเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการใน ระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอยู่ใน อัตราที่ค่อนข้างต่ำ และ 3) ปัญญาชนที่อาศัยอยู่ใน เขตชนบทมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าปัญญาชน มุสลิมที่อยู่ในเขตเมือง

6. ศาสนากับการสร้างคามมั่นคงทางสังคม

ศาสนาจัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความ เกี่ยวพันกับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มา อย่างยาวนาน อิทธิพลของศาสนาได้หล่อหลอมวิถี ชีวิตและวัฒนธรรม จนมีอัตลักษณ์เฉพาะในพื้นที่ และ มีความแข็งแกร่งมาอย่างยาวนาน การศึกษาของ Thepjarri (1991) เรื่องความยึดมั่นผูกพันในศาสนา อิสลามของคนไทยมุสลิมชนบทจังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่มีต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และ คุณภาพชีวิตพบว่า ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอยู่ใน เกณฑ์สูง หรือมีความศรัทธาสูง สำหรับความยึดมั่นใน ศาสนาที่มีผลต่อพฤติกรรมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตนั้นพบว่า ระดับความเชื่อมั่นผูกพัน ในศาสนาที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคม ที่แตกต่างกัน เช่น การร่วมกิจกรรม การตรงต่อเวลา การแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย และการใช้เวลาว่าง ส่วน ในด้านเศรษฐกิจแตกต่างกันในเรื่องรายได้ และการ เสียสละ สุดท้ายในด้านคุณภาพชีวิตพบว่า แตกต่าง กันในเรื่องการศึกษาทางศาสนา การรักษาพยาบาล เป็นต้น

ความยึดมั่นในหลักศาสนาของคนไทยมุสลิม ชนบทชายแดนใต้ที่มีผลต่อพฤติกรรมทางด้านสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันล้วนแล้วแต่ มีผลส่งเสริมต่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งสิ้นคือ กลุ่มที่มีความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอยู่ใน ระดับสูง จะมีพฤติกรรมทางด้านสังคมและคุณภาพ ชีวิตที่ดีกว่ากลุ่มที่มีความยึดมั่นผูกพันต่ำ ขณะที่

Muadthip (1996) ได้ศึกษาอิทธิพลของความยึดมั่น ผูกพันในศาสนาอิสลาม และปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีต่อการติดยาเสพติดพบว่า กลุ่มเยาวชนที่ไม่ติด ยาเสพติดมีความยึดมั่นผูกพันในศาสนาสูงถึงสูงมาก ในขณะที่เยาวชนมุสลิมที่ติดยาเสพติดมีความยึดมั่น ผูกพันในระดับปานกลาง โดยมีลักษณะในเชิงศรัทธา น้อยลง หรือการปฏิบัติศาสนกิจน้อยลงหรือเปลี่ยนไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะวิธีการนำหลักธรรมของ ศาสนาไปใช้ในการป้องกันปัญหาเสพติดคือ การ ให้บทบาทผู้นำศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความ เข้มแข็งและร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา ซึ่งรวม ไปถึงโรงเรียนและสถาบันการศึกษาทางศาสนาด้วย

ในขณะที่องค์กรทางศาสนาทุกศาสนาก็ต้อง เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคมในพื้นที่ เช่น การศึกษาของ Madaehor et al. (1996) เรื่อง บทบาทมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพบว่า มัสยิดต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบทต่างมีบทบาทในด้าน ศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดย การแสดงบทบาทของอิหม่าม (ผู้นำศาสนา) จะแตก ต่างกันไปตามระดับความรู้ทางด้านศาสนา และความ รู้สามัญ ส่วนความคาดหวังของประชาชนมุสลิมต่อ บทบาทของมัสยิดในด้านต่าง ๆ มีสูงมาก

ในส่วน of ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ นั้นมีวิถีการดำรงชีวิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในฐานะที่เป็นคนส่วนน้อยในสังคมไทยมุสลิมในพื้นที่ ซึ่ง Eksapang et al. (2004) ได้ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลที่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของไทยพุทธใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ นโยบายการเมืองการ ปกครองของรัฐที่ขาดความเด็ดขาด จนทำให้เจ้าหน้าที่ ของรัฐใช้ช่องทางที่ไม่สุจริต เอาเปรียบประชาชน ขาดความยุติธรรม ส่งผลให้เกิดความแตกแยกใน หมู่ประชาชนที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน การทำร้าย พระสงฆ์และการคุกคามการดำรงชีวิตของชาวไทย พุทธทำให้ไม่มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้ ต้องย้ายถิ่นฐานออกจากชุมชนที่เคยอาศัยอยู่ ซึ่ง

แนวทางส่งเสริมวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมคือ การสร้างความสัมพันธ์ตามควรแก่โอกาสหรือประเพณีเพื่อสร้างสันติสุขในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้นำศาสนาถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างความมั่นคงทางสังคม ทั้งนี้เพราะผู้นำศาสนามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรมความเชื่อ และวิถีการปฏิบัติตามหลักศาสนา นอกจากนี้ในบางศาสนาผู้นำหรือนักบวชยังมีบทบาททางด้านจิตวิญญาณที่สามารถโน้มนำจิตใจศาสนิกชนให้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติในประเด็นต่าง ๆ ได้

การค้นหาคำถามรู้เพื่อสะท้อนคุณลักษณะผู้นำศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน ในงานของ Yeesoonsong (1989) พบว่า ตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว ผู้นำศาสนามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชุมชนมุสลิมเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะบทบาทและหน้าที่ของผู้นำศาสนาอิสลามได้รับมอบหมายจากพระเจ้าอันเป็นความรับผิดชอบอันสูงสุดที่มุสลิมทุกคนต้องทุ่มเทกำลังกายกำลังใจให้กับหน้าที่และความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่ ดังนั้นการที่จะให้ผู้นำศาสนาอิสลามมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาชุมชน ควรจัดให้ผู้นำศาสนาได้มีโอกาสพบปะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มากขึ้น เพื่อได้ทราบและเข้าใจแหล่งความรู้ทั้งในด้านสถานที่ และตัวบุคคลที่สามารถติดต่อขอความช่วยเหลือ จัดฝึกอบรมหรือจัดทำคู่มือความรู้ทางการพัฒนาชุมชนแก่ผู้นำศาสนาได้ศึกษา นอกจากนี้ยังต้องสร้างทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม ความรู้ความเข้าใจในเทคนิคกระบวนการใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชนด้วย

การผสมผสานทางวัฒนธรรม

ในสภาพของการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมในลักษณะต่าง ๆ เช่น การศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ของ

Hayeehama และ Punaboorana (2006) พบว่า มีลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมใน 6 ประเด็นคือ 1) การผสมผสานด้านการบริโภคอาหาร 2) การผสมผสานทางด้านภาษา เช่น การสามารถสื่อสารภาษาของวัฒนธรรมอื่นได้ หรือสามารถเรียกชื่อเฉพาะต่าง ๆ ได้ 3) การผสมผสานทางด้านสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยพบว่าการลอกเลียนรูปแบบที่อยู่อาศัยของกันและกัน 4) การผสมผสานทางด้านนันทนาการ มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางนันทนาการ หรือทำกิจกรรมร่วมกัน 5) การผสมผสานทางการรักษาโรคซึ่งนอกจากจะใช้บริการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว การรักษาจากแผนทางเลือกของแต่ละวัฒนธรรมก็ยังมีพบเห็นอยู่เป็นการทั่วไป และ 6) การผสมผสานทางการแต่งกาย ที่นอกจากจะต้องรักษารูปแบบการแต่งกายทางวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัดของชาวไทยมุสลิมแล้ว แต่หากมีกิจกรรมหรือกฎกติกาทางสังคมที่จำเป็นต้องปรับหรือดัดแปลง เพื่อความเหมาะสมตามโอกาสต่าง ๆ แต่ยังคงลักษณะบางอย่างไว้นั้นคือ ต้องมิดชิดตามหลักศาสนา

อภิปรายผล

ผลการศึกษาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จำเป็นที่จะต้องแสวงหารูปแบบ และแนวทางที่เหมาะสมภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมดุลยภาพบนแนวทางแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างในสังคมพหุวัฒนธรรมแห่งนี้

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านความมั่นคงทางสังคม จึงควรศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินการด้านความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยมีใช้จำกัดแต่เพียงการลดลงของเหตุการณ์ความรุนแรงเท่านั้น แต่ยังคงให้ความสำคัญด้านความรู้สึกของประชาชนในด้านความมั่นใจ

และความพึงพอใจด้วย ขณะที่การศึกษาความต้องการของประชาชนต่อการจัดการความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ก็จำเป็น ข้อมูลสำคัญในการกำหนดรูปแบบแนวทางในการจัดการความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งอาจมีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความต้องการ ศักยภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย

การพัฒนาารูปแบบการสร้างเสริมความมั่นคงทางสังคมของประชาชนในพื้นที่ ที่มุ่งเน้นความแตกต่างหลากหลายทั้งในเชิงรูปแบบและวิธีการตามสภาพบริบทและความพร้อมของประชาชน ก็จะเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพัฒนาตนเอง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยในสังคม และยังเป็นรูปแบบวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของประชาชนแต่ละกลุ่มด้วย โดยทำเป็นกรณีศึกษา หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระดับชุมชน นอกจากนี้ควรมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจ การยอมรับ การเป็นมิตร และความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกัน ผ่านเครือข่ายผู้นำศาสนา เครือข่ายสตรี เครือข่ายเยาวชน หรือเครือข่ายกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

จังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุคปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่สังคมยุคข้อมูลข่าวสารอย่างเต็มตัว ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทมีน้อยลงไปทุกขณะ ในขณะที่การเข้าถึงระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ตลอดจนรัฐสวัสดิการต่าง ๆ ประชาชนต่างได้รับอย่างทั่วถึง ซึ่งอาจสะท้อนภาพความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง ความยั่งยืน ของคุณภาพชีวิตประชาชนได้ แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ก็จะยังดำเนินการต่อไป トラบไต่ที่ความรู้สึกแปลกแยกของชาวไทยเชื้อสายมลายูและนับถือศาสนาอิสลามนั้นยังดำรงอยู่ และหากมุมมองของคนเชื้อสายไทยนับถือศาสนาพุทธยังมองเพื่อนร่วมชาติเป็นคนอื่นอยู่ โดยอาศัยวาทกรรม

ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และความเป็นรัฐชาติ เข้าต่อสู้กันอย่างไม่จบสิ้นอย่างเช่น ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนการดำเนินการของภาครัฐโดยเฉพาะฝ่ายความมั่นคงที่ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม และการประจําการของกองกำลังในพื้นที่จำนวนมากยังเป็นการตอกย้ำความเป็นอื่นของพื้นที่ภายใต้วาทกรรมความเป็นรัฐชาติของไทย ดังนั้นจึงยากที่จะสร้างการยอมรับ และความร่วมมือในการสร้างสังคมปกติสุขสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรมแห่งนี้

การก้าวข้ามความแปลกแยก ความเป็นอื่น หรืออคติที่มีต่อกันระหว่างประชาชนด้วยกัน และระหว่างประชาชนกับรัฐจึงจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในสภาพบริบทของแต่ละฝ่าย ผ่านการสื่อสาร กิจกรรมทางสังคม หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขณะที่ภาครัฐควรลดบทบาทในการเป็นผู้แสดงหลักทางสังคม แต่เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนให้มากที่สุด ทั้งนี้การได้มีโอกาสร่วมมือกันในลักษณะต่าง ๆ ของประชาชนจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งจะกลายเป็นตัวชีวิตความมั่นคงทางสังคมได้ในที่สุด

สรุปผล

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านความมั่นคงทางสังคม ยังเป็นประเด็นซ้ำ ๆ ที่เคยเกิดขึ้น และผ่านการแก้ไขมาแล้วในอดีต และยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบันและอนาคต トラบไต่ที่ภาครัฐและภาคประชาชนยังไม่ก้าวพ้นวาทกรรมความเป็นรัฐชาติ และความยึดมั่นถือมั่นในเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย แม้ทุกกลุ่มจะรู้วาทกรรมออกคือ การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง แต่ก็ยังไม่พบว่า ได้ดำเนินการและเห็นผลอย่างแท้จริงในพื้นที่ โดยเฉพาะในระดับนโยบาย ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประเด็นคือ

1. ด้านความสำเร็จของการดำเนินการจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ผ่านมา ต่างชี้ไปในทิศทางเดียวกันคือ การสร้างความมั่นคงทางสังคมนั้นต้องเริ่มต้นจากการยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการพัฒนาต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และสามารถคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชนแต่ละกลุ่มพร้อมกันไปด้วย

2. ด้านความล้มเหลวเกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างความมั่นคงทางสังคม มีการสะท้อนผ่านผลงานวิชาการหลายชิ้น กล่าวคือ ประชาชนยังรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัติ การไม่เข้าใจในสภาพบริบทของพื้นที่ และลักษณะเฉพาะทางศาสนา

และวัฒนธรรม ความรู้สึกแปลกแยกของคนในพื้นที่ทำให้ขาดการร่วมมือในการสร้างสังคมสันติสุข

3. องค์ความรู้ที่ยังไม่พบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผลงานวิชาการที่นำเสนอรูปแบบวิธีการสร้างความมั่นคงทางสังคมระหว่างวัฒนธรรมโดยเฉพาะความร่วมมือระดับผู้นำระหว่างวัฒนธรรม เช่น ผู้นำศาสนา ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน หรือผู้นำกลุ่มอาชีพ เป็นต้น หรือการจัดการความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรม การแสวงหาแนวทางการดำเนินงานเชิงบูรณาการเพื่อบริหารสังคมพหุวัฒนธรรม และการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างความมั่นคงทางสังคม ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไป

References

- Ali, K. (2013). *Guidelines for promoting community leader participation in the project for strengthening peace of villages in three southern bordering provinces* [Master' thesis]. Prince of Songkla University. [in Thai]
- Arwaeni, S. (1996). *Drug prevention by the community organization: A case study of Baan Chokueyae, Tabing Sub-district, Saiburi District, Pattani Province*. Youth Muslim Association of Thailand, Pattani Branch. [in Thai]
- Baga, K., Niyomdech, R., Naksawee, S., & Yisunsong, S. (1997). Assessment of drug problem solving project in five southern bordering provinces. *Rusamilae Journal*, 18(1-2), 52-58.
- Chaicharoenwattana, B., Kajornbun, S., Siem Mai, D., & Chongrunroj, W. (2008). *A study of policy and measures towards unrest situations and development in the three southern provinces in Thailand*. Prince of Songkla University. <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2553/4408> [in Thai]
- Chengchao, C., Saidi A., Duanggino, B., Tale, Y., & Bualuang, S. (1993). *Assessment of the development project on family economy security of women and youth women in five southern bordering provinces*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=192 [in Thai]
- College of Islamic Studies & Office of the Permanent Secretary for the Interior. (2005). *Real need of people in three southern bordering provinces (Yala, Pattani and Narathiwat)*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=9 [in Thai]

- Deep South Watch (DSW). (2021). *Summary of incidents in southern Thailand, December 2020*.
<https://deepsouthwatch.org/en/node/11971>
- Eksapang, U., Intharak, C., Pat Yaiying, P., & Wongmontha, A. (2004). *Living culture under Buddhist way in three southern bordering provinces*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=91 [in Thai]
- Hayeehama, N., & Punaboarana, O. (2006). *Cultural mix of Thai people of Chinese descent and Thai Muslims in Muang District, Pattani Province*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=464 [in Thai]
- Intharak, C., Pat Yaiying, P., Eksapang, U., & Wongmontha, A. (2005). Form & strategy and completed social development in three southern bordering provinces. *Prince of Songkhla Journal (Social Sciences and Humanities)*, 11(4), 422-433.
- Jitpiromsri, S., Raden Ahmad, R., Lakateb, P., & Sowana, A. (2000). Social dynamic and stability problem in southern bordering provinces. *Rusamilae Journal*, 21(2), 47-53.
- Kitthaworn, P. (2005). *Basic problems of people in Pattani, Yala, and Narathiwat Provinces*. Ministry of Foreign Affairs. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=465 [in Thai]
- Kitthaworn, P., Piriyanthalai, S., & Masaning, M. (2008). The project enhancing the provincial coordination center on conflict management of the community in Southern Thailand. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=462 [in Thai]
- Kitthaworn, P. (2008). *The project promoting liberty and reconciliation of conflict management in three southern bordering provinces*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=463 [in Thai]
- Kitthaworn, P., Lertpipat, D., Poolsub, A., Sainui, S., Daoh, P., Phiphitphan, N., Rakdee, O., & Chommaithong, S. (2008). *Impact of violence on safety lives and properties: Case study of people migration in 3 southern border provinces of Thailand and guidelines for solving the problem*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=492 [in Thai]
- Madaehor, W., Baga, D., & Yisunsong, S. (1996). *Roles of mosque in three southern bordering provinces*. Prince of Songkla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=102 [in Thai]
- Maiket, S. (2009). *Participation and attitude towards crime prevention of community leaders in Pattani Province* [Master' thesis]. Prince of Songkla University. [in Thai]
- Ministry of Social Development and Human Security and Peace & Conflict Study Center of Chulalongkorn University. (2013). *Strategy and human security plan (2013-2023)*. Chulalongkorn University. [in Thai]

- Muadthip, J. (1996). *Influence of adherence to islam and socio-economic factors having an effect on drug addiction* [Master' thesis]. Prince of Songkla University. [in Thai]
- Office of the National Security Office (2015). *National security policy (2015-2021)*. Office of the National Security Office.
- Pitsuwan, S. (1981). Leaders of conflicts and violence: Situations in southern bordering province. *Rusamilae Journal*, 21(2), 37-47. [in Thai]
- Phongsapitch, A. (2004). *Cultural diversity (Paradigm and role in civil society)* (4th ed). Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Prompaijit, S. (1997). *Assessment of Thaksin Pattana project and good understanding promotion of Thai Muslims in southern bordering provinces*. Prince of Songkhla University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=194 [in Thai]
- Rahimmula, C. (2016). *Level of learning and understanding about conflict management under peaceful way of soldiers, police and administrative section in Yala, Pattani, and Narathiwat*. Peaceful Strategy Institute, Office of the National Security Council. [in Thai]
- Saengmanee, C. (1999). *Political participation of Muslim intellectuals in southern bordering provinces* [Master' thesis]. Prince of Songkla University. [in Thai]
- Sirisakdamkoeng, P. (2008). *A research report on "Knowledge Review about Southern Bordering Provinces Amidst Violent Situations" (2004-2007)*. Peaceful Method Education and development Center, Mahidol University. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=545 [in Thai]
- Southern Surveillance Center. (2020). *Monthly summary of events in southern bordering province (April, 2020)*. <https://deepsouthwatch.org/th/node/11954>
- Chantavanich, S. (1997). *Qualitative research methods* (7th ed.). Chulalongkorn University. [in Thai]
- The Community Development Department. (1985). *Factors effecting the difference in success of community development in southern border province*. The Community Development Department. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=237. [in Thai]
- Thepjari, N. (1991). *Adherence to Islam of Muslims in rural areas of southern bordering provinces which has an effect on socio-economic behaviors and quality of life* [Master' thesis]. Prince of Songkla University. [in Thai]
- Yeesoonsong, S. (1989). *Islamic leaders' characteristics contributing to community development and guidelines for religious leader training for community development* [Master' thesis]. Prince of Songkhla University. [in Thai]
- Wongyanawa, T. (2009). *Diversity of cultural diversity*. Assume. [in Thai]



Name and Surname: Wanpichit Srisuk

Education Attainment: Ph.D. (Administrative Science),
Maejo University

Affiliation: Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University

Field of Expertise: Administration and Social Development